

Bullying (έκφοβισμός) στο σχολικό περιβάλλον!

24 ώρες πριν!...

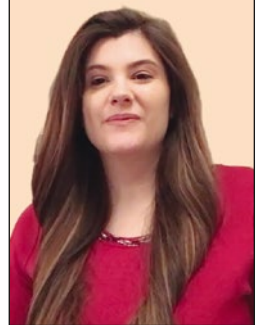
Της **Ίωάννας Σκαρλάτου**.

Συμβούλου Ψυχικής Υγείας με μεταπτυχιακή εκπαίδευση στην Κλινική Ψυχολογία Παιδιών και Έφηβων στο Ε.Κ.Π.Α

Τετάρτη, 14 Σεπτεμβρίου...

Δεύτερη ημέρα στο σχολείο και αισθάνομαι ότι με αυτόν τον μαθητή θά έχω πάλι δυσκολίες! Ό Φίλιππος! Μέ τό πού κάθισε στό θρανίο, άρχισε νά κοροϊδεύει τόν διπλανό του γιά τά γυαλιά πού είχε φορέσει μέσα στό καλοκαίρι, νά προσπαθεί νά τόν τσιμπήσει μέ τή μύτη του μολυβιού του και νά κουνάει νευρικά τήν καρέκλα. Ό συμμαθητής του έβαλε τά κλάματα και βγήκε από τήν τάξη. Μακάρι νά υπήρχε τρόπος νά προλαβαίνουμε αυτά τά περιστατικά έκφοβισμού στό σχολείο... Άλήθεια, ύπάρχει τρόπος;

(Μαρία, δασκάλα Τρίτης Δημοτικού σέ Δημόσιο Σχολείο στην Άγία Παρασκευή).

Τί είναι τό Bullying;

Ό έκφοβισμός στό σχολικό περιβάλλον, τό bullying δηλαδή, προβάλλεται ως ένα υπόδειγμα έπιθετικής συμπεριφοράς ανάμεσα σέ δύο ή περισσότερα παιδιά μέ κύρια γνωρίσματα: α) τήν έπιθυμία γιά πρόκληση σωματικής βλάβης, β) τήν επανάληψη ή τήν πρόθεση επανάληψης γιά μεγάλη χρονική διάρκεια, γ) τήν ύπαρξη «διαφοράς δύναμης» μεταξύ των μαθητών (θύτες και θύματα). Ό έκφοβισμός διαφοροποιείται από τίς συγκρούσεις ή τίς διαφωνίες πού συμβαίνουν μεταξύ συνομηλίκων μέ παρόμοια σωματική, ψυχολογική ή κοινωνική δύναμη (Salmivalli & Peets, 2009. Olweus, 1978). Τόν 21ο αιώνα έχει παρατηρηθεί αύξηση των περιστατικών έπιθετικής συμπεριφοράς στό σχολείο.

Ποιά είναι ή σχέση του έκφοβισμού μέ τήν άμυντική έπιθετικότητα των παιδιών;

Ό έκφοβισμός χαρακτηρίζεται από μία άπρόκλητη και στοχευμένη έπιθετικότητα (proactive aggression) και διαφοροποιείται από τήν άμυντική έπιθετικότητα (reactive aggression), ή όποια είναι ή αντίδραση σέ μία πραγματική ή αντιλαμβανόμενη (ύποκειμενική) άπειλή ή πρόκληση (Dodge, 1991).

Και... πώς εκδηλώνεται ό έκφοβισμός;

Ό έκφοβισμός εκδηλώνεται μέ πολλές μορφές, όπως ή **σωματική βία** (σπρωξιματα, χτυπήματα, κλωτσιές, τράβηγμα μαλλιών κ.ά.), **λεκτική βία** (κοροϊδία, προσβολές, ειρωνεία), **συναισθηματική βία** (άπομόνωση του παιδιού στό σχολικό περιβάλλον και σέ γιορτές των συμμαθητών του, κλοπή ή καταστροφή των προσωπικών αντικειμένων, έκβιασμός κ.ά.), **σεξουαλική βία** (άνεπιθύμητα άγγίγματα, προσβλητικά μηνύματα κ.ά.),

ηλεκτρονική βία-cyber bullying (μέσω προσβολών σε διαδικτυακά παιχνίδια, ιστοτόπους γνωριμίας και συζήτησης κ.ά.) Έκτός από τις παραπάνω μορφές, που απευθύνονται κατευθείαν στο παιδί που στοχοποιείται, έχει παρατηρηθεί επίσης, **ο έμμεσος έκφοβισμός μέσω της διάδοσης συκοφαντιών** (Bjorkqvist, Lagerspetz, & Kaukiainen, 1992), **ο σχεσιακός έκφοβισμός** που στοχεύει στο να δυσκολεύει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις του παιδιού (Crick & Grotpet, 1995) και **ο κοινωνικός έκφοβισμός** που πληγώνει την αυτοεκτίμηση, την αποδοχή και τη θέση του στην ομάδα (Underwood, 2003).

Γιατί τά παιδιά γίνονται επιθετικά;

Έχει αποδειχθεί ότι η θεωρία των έλλειμμάτων στις κοινωνικές δεξιότητες (social skills deficit theory) δείχνει ότι αυτά τά προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών και των εφήβων είναι καρποφορία της έλλειψης των κατάλληλων κοινωνικών δεξιοτήτων σε προβληματικές κοινωνικές καταστάσεις. Η θεωρία αυτή δίνει βάση στην εκμάθηση δεξιοτήτων, όπως η επίλυση προβλήματος κ.ά. (Spivack & Shure, 1982).

Μιά άλλη υπόθεση για την επιθετικότητα των παιδιών στερεώνεται στη θεωρία μίμησης προτύπου (modeling theory). Τά παιδιά γίνονται επιθετικά μέσω της παρατήρησης της επιθετικής συμπεριφοράς των γονέων, ως ενός αποτελεσματικού μέσου επικοινωνίας και επίλυσης προβλημάτων (Bandura & Walters, 1959).

Έρευνες προβάλλουν ότι ένα γονεϊκό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από κακοποίηση, έλλειψη σαφών ορίων στά παιδιά, οικογενειακή βία, χαμηλή ζεστασιά, σκληρή και άσταθη πειθαρχία, συζυγικές συγκρούσεις και αυστηρές γονεϊκές πρακτικές, ενδέχεται να αποτελέσουν παράγοντες κινδύνου για τά παιδιά.

Οι Waller & Hyde (2016) απέδειξαν ότι τά παιδιά με επίμονο και έντονο τό στοιχείο της αναλγησίας και της αναισθησίας είχαν βιώσει περισσότερη σκληρότητα από τη μητέρα και μειωμένη επίβλεψη από τους γονείς.

Μπορεί ένα σχολείο να μειώσει τά περιστατικά έκφοβισμού;

Έχει παρατηρηθεί ότι τά σχολεία που διατηρούν σαφείς και δίκαιους κανόνες, έχουν λιγότερη παραβατικότητα μαθητών, ακόμα και αν φοιτούν μαθητές με διαγνωσμένα προβλήματα διαγωγής (Κουμούλα, 2017).

Συνεισφέρει η θετική αλληλεπίδραση εκπαιδευτικών και μαθητών;

Έλληνική έρευνα αποδεικνύει ότι μαθητές δημοτικού σχολείου με έξωτερικευμένα προβλήματα συμπεριφοράς, αισθάνονται τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντί τους ως απορριπτική, συναίσθημα που δυσκολεύει τη βελ-

τίωση ή τήν αντιμετώπιση τών δυσκολιών τους (Σμιρνάκη & Κουρκούτας, 2017). Η καλή συνεργασία ανάμεσα στό μαθητή καί τόν εκπαιδευτικό μειώνει τά περιστατικά σχολικού έκφοβισμού.

Κάποιες προτάσεις παρέμβασης...

Οί παρεμβάσεις είναι ώφέλιμο νά έχουν διάρκεια καί νά μήν άπευθύνονται μόνο στόν άμεση αντιμετώπιση τοῦ κάθε περιστατικού έκφοβισμού.

✓ Νά προσευχόμαστε περισσότερο στό Θεό γιά τά παιδιά μας καί νά προσπαθοῦμε, ὅπως λέει ὁ Ἅγιος Πορφύριος, ἡ δική μας ἡ ζωή νά είναι άγία.

✓ Νά μιλάμε ὅσο μπορούμε περισσότερο στό παιδιά μας καί νά προσπαθοῦμε νά τούς καλλιεργοῦμε ἀρετές, ὅπως ἡ ἀγάπη, ἡ ἀποδοχή τοῦ συνανθρώπου μας, ὡς «εἰκόνας Θεοῦ», ἡ φιλανθρωπία καί ἡ ἐνσυναίσθηση (μέσω τῆς συζήτησης, τοῦ παιχνιδιοῦ, τών οικογενειακῶν ἐκδρομῶν, τών κυριακάτικων τραπεζιῶν, ἀλλά κυρίως μέσω τοῦ παραδείγματός μας).

✓ Νά διαβάζουμε τακτικά βίους ἀπό τή ζωή τών Ἁγίων, ἀλλά καί ἄλλα ὠφέλιμα-πνευματικά βιβλία στό παιδιά μας.

✓ Νά προσπαθοῦμε νά μήν διαφωνοῦμε μέ τόν/τήν σύζυγο μπροστά στό παιδιά μας καί νά μήν αφήνουμε χωρίς ἐπιτήρηση τήν παρακολούθηση προγραμμάτων στόν τηλεόραση ἢ στόν ὑπολογιστή. Ἐνα παιδί τό ὅποιο βιώνει τή βία, ἀκόμα καί μέσω διαδικτυακῶν παιχνιδιῶν, θά τήν ἐκδηλώσει εἴτε ἀπέναντι στόν ἑαυτό του, εἴτε ἀπέναντι στούς ἄλλους.

✓ Νά ζητᾶμε τή συνεργασία μέ τό δάσκαλο ἢ τή δασκάλα καί τή διεύθυνση τοῦ σχολείου.

✓ Νά προσπαθοῦμε νά βάλουμε ὅρια στό διαπαιδαγώγηση τών παιδιῶν μας. Ἐνα παιδί μέ σαφή ὀριοθέτηση εἶναι ἕνα χαρούμενο παιδί!

✓ Νά ἀποφεύγουμε τίς σωματικές τιμωρίες καί νά ἐφαρμόζουμε λογικές συνέπειες τών «ἀρνητικῶν» του πράξεων, ἀνάλογα μέ τήν ἡλικία καί τήν ιδιοσυγκρασία τοῦ κάθε παιδιοῦ.

24 ὥρες πρίν...

Τρίτη, 13 Σεπτεμβρίου...

Πρώτη ἡμέρα στό σχολεῖο! Πρίν μπῶ στόν τάξη κάνω τόν Σταυρό μου καί στέκομαι χαμογελαστή μπροστά στούς μαθητές! Δεύτερη χρονιά, μέ τούς ἴδιους μαθητές, μέ τόν Φίλιππο! Τόν πλησιάζω καί τοῦ ζητῶ νά γίνει βοηθός μου τήν πρώτη ἡμέρα! Ἀρχίζει νά πειράζει τόν συμμαθητή του γιά τά γυαλιά πού φοράει. Ἄπευθύνομαι στόν μαθητή μέ τά γυαλιά καί τόν καμαρώνω λέγοντάς του πόσο πολύ ταιριάζουν στό πρόσωπό του! Ξεκινᾶμε συζήτηση στόν τάξη γιά τά χαρίσματα πού ἔχει ὁ καθένας μας. Φτιάχνουμε ἕνα πίνακα γιά τίς λέξεις πού πληγώνουν, γιά ἐκεῖνες τίς λέξεις πού εἶναι γεμάτες ἀγάπη καί χαροποιοῦν τούς συμμαθητές μας! Ὁ Φίλιππος μέ παρακολουθεῖ, ξέρει ὅτι ἔχω προγραμματίσει συνάντηση μέ τούς γονεῖς του. Θά τούς παρουσιάσω ἕνα ἡμερήσιο καθημερινό πρόγραμμα ἐπικοινωνίας εκπαιδευτικοῦ καί γονέα... Μέ λίγη καλή θέληση καί περισσότερη ἀγάπη μπορῶ νά τά καταφέρω!

Βιβλιογραφία

- Bjorkqvist, K., lagerspetz, K.M.I., & Kaukiainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive Behavior*, 18.
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression. gender, and social-psychological adjustment. *Child Development*, 66.
- Dodge, K. A. (1991). The structure and function of reactive and proactive aggression. In D. Pepler & K. H. Rubin (Eds.), *The development and treatment of childhood aggression*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Κουμούλα, Α. (2017). Προβλήματα Συμπεριφοράς σέ Παιδιά και Έφηβους. Παρουσίαση. Ψυχιατρική Κλινική Παιδιών και Έφηβων. Σιμανόγλειο Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών.
- Olweus, D. (1978). *Aggression in the schools: Bullies and whipping boys*. Washington, DC: Hemisphere (Wiley).
- Salmivalli, C., & Peets, K. (2009). Bullies, victims and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In K.H. Rubin, W.M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups*. New York, NY: Guilford Press.
- Σμυρνάκη, Μ., & Κουρκούτας Η. (2017). Teacher's Attitude, Psychological Classroom Climate and Students' Externalizing Behavior Problems. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*.
- Spivack, G., & Shure, M. (1982). The cognition of social adjustment: Interpersonal cognitive problem-solving thinking. In B. Lahey & A. Kazdin (Eds.), *Advances in clinical child psychology*. New York: Plenum.
- Underwood, M.K. (2003). Social aggression among girls. New York, NY: The Guilford Press
- Waller, R., Gardner, F., & Hyde, L.W. (2013). What are the associations between parenting, callous-unemotional traits, and antisocial behavior in youth? *A systematic review of evidence. Clinical Psychology Review*.

Πηγή: Περιοδικό «Έλληνορθόδοξη Πολύτεκνη Οικογένεια, άρ. τεύχους. 175/2022, σελ. 13–15. Βλ. ιστοσελίδα: https://pefip.gr/wp-content/uploads/2022/09/WEB-%CE%A4%CE%B5%CF%8D%CF%87%CE%BF%CF%82-175_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%82.pdf